

ศิลปกรรมในสมัยล้านนา

ศิลปกรรมในสมัยล้านนา

รศ. วลัยจักษ์ บุญยสุรัตน์

ประวัติศาสตร์ล้านนา

- **"ล้านนา"** : ที่นาจำนวนหนึ่งล้าน
สอดคล้องกับล้านช้าง คือ ช้างล้านตัว เหตุ
ที่เรียกว่าล้านนาก็เพราะต้องการเน้นว่ามีที่
นาเป็นจำนวนมาก
เป็นผลมาจากแบ่งเขตการปกครอง
เมืองออกเป็น **"พันนา"** (ปันนา)
แต่ละเมืองมีจำนวนพันนาไม่เท่ากัน
เช่น เงินยาง มี 32 พันนา ฝางมี 3 พันนา
เมื่อรวมหลาย ๆ เมืองในอาณาจักรทั้งหมด
อาจมีจำนวนมาก จึงอาจจะเรียกรวม ๆ ไป
เลยว่่าล้านนา
- อาณาเขตของล้านนาในปัจจุบัน หมายถึง
บริเวณ **8 จังหวัด**ภาคเหนือของ
ประเทศไทย ได้แก่
  - เชียงใหม่
  - ลำพูน
  - ลำปาง
  - เชียงราย
  - พะเยา
  - แพร่
  - น่าน
  - แม่ฮ่องสอน

พัฒนาการด้านการเมือง การปกครอง

ประวัติศาสตร์ล้านนา สามารถแบ่งตามพัฒนาการด้านการเมืองการปกครองออกเป็น 5 สมัยดังนี้

1. สมัยก่อนตั้งอาณาจักรล้านนา
(ก่อน พ.ศ.1839)
2. สมัยราชวงศ์มังราย
(พ.ศ.1839-2101)
3. สมัยเป็นเมืองขึ้นของพม่า
(พ.ศ.2101-2317)
4. สมัยเป็นเมืองประเทศราชของไทย
(พ.ศ.2317-2427)
5. สมัยรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้ากับส่วนกลาง
(พ.ศ.2427-2476)

1. สมัยก่อนตั้งอาณาจักรล้านนา หรือสมัยตำนาน
(ก่อน พ.ศ.1839)

เขตชุมชนในที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน (แอ่งเชียงใหม่-ลำพูน) / สมัยชุมชนพื้นเมือง “ลัวะ”

- **ตำนานจามเทวี:** แสดงให้เห็นว่า บริเวณเชิงดอยสุเทพเป็นที่อยู่ของลัวะมีขุนหลวงวิลังคะเป็นผู้ปกครอง ต่อมาวิวัฒนธรรมหรือฤๅษีไชย
- **เกิดสงครามระหว่างมอญกับลัวะ** พวกลัวะพ่ายแพ้ เข้าใจว่าหลังจากแพ้สงครามคงจะกระจัดกระจายไปตามป่าเขา และตามที่ต่าง ๆ
- เมื่อ **พญามังรายก่อตั้งเมืองเชียงใหม่** ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ระบุว่าบริเวณนี้ "เป็นที่อยู่ที่ตั้งแห่งท้าวพระยาทั้งหลายมาแต่ก่อน"

อนุสาวรีย์สามกษัตริย์

พระญามังราย

พระร่วง

พ่อขุนงำเมือง

แคว้นหริภุญชัย

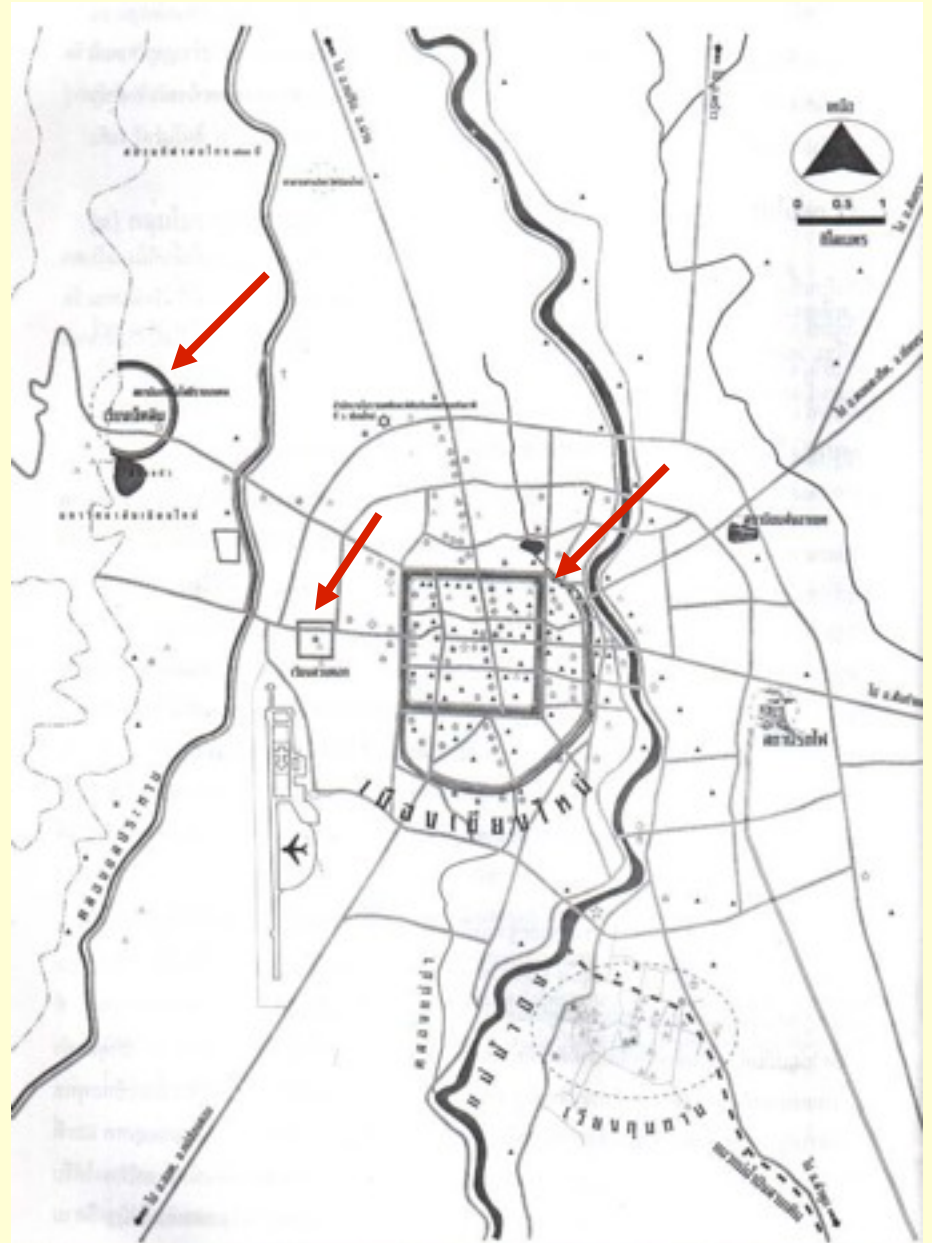
- สันนิษฐานว่าเป็นของชนชาติมอญ หรือเม็ง ตำนานเมืองลำพูนกล่าวว่า **ฤๅษีवासเทพและฤๅษีสฤงคาร** สร้างเมืองลำพูนเป็น**รูปหอยสังข์** ใน พ.ศ.1310
- แล้วทูลเชิญพระนางจามเทวี ธิดาของกษัตริย์เมืองลพบุรีมาเสวยราชย์ที่ลำพูน พ.ศ.1311-1312 พระนางจามเทวีทรงตั้งเมืองต่าง ๆ ตามรายทางระหว่างลพบุรีและลำพูน
- พระนางจามเทวีโอรสฝาแฝด 2 องค์คือ **มหันตยศ และอนันตยศ** ซึ่งเวลาต่อมาเมื่อทรงสร้างเขลางค์นคร (ลำปาง) ก็โปรดให้นันตยศไปครอง ส่วนมหันตยศครองหริภุญชัยแทนพระองค์

แผนผังเมืองทริภูญไชย - เชียงใหม่

ทริภูญไชย: แผนผังเมือง
รูปหอยสังข์

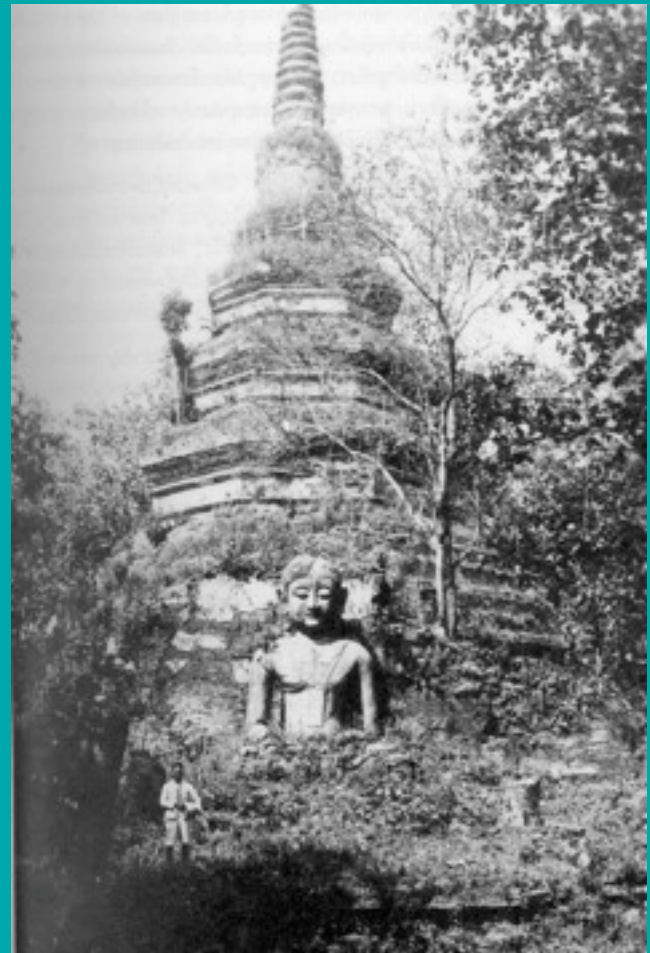
เชียงใหม่: แผนผังเมือง
รูปเรขาคณิต

เขตชุมชนลุ่มแม่น้ำกก

- **ตำนานเชียงแสน (ตำนานสิงหนที)** เป็นกล่าวถึงการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนไทย จากยูนนาน เข้ามาสร้างเวียงโยนกในที่ราบลุ่มแม่น้ำกก
- กลุ่มคนไทยนี้ถูก**กรอม** (ขอม) รุกราน
- พระยาพรหมเป็นผู้ที่ขับไล่กรอมออกไปได้ เวียงโยนกมีกษัตริย์ปกครองสืบต่อมาอีกหลายองค์
- ในที่สุดตำนานเชียงแสนอธิบายถึงการสิ้นสุดของเวียงโยนกว่า เวียงนี้ล่มจมเป็นหนองน้ำเวียงโยนกที่ลุ่มนี้เข้าใจกันว่าอยู่ตรงบริเวณเวียงหนอง ในเขตอำเภอ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ประวัติศาสตร์ล้านนา

- สมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.1839-2101)
- การก่อตั้งอาณาจักรล้านนา
- พญามังรายกษัตริย์องค์ที่ 25 แห่งราชวงศ์ลาว
- ครองเมืองเงินยางใน พ.ศ.1804
- ราชภิเษก พ.ศ.1804.
- อายุ 23 ปี สร้างเชียงคำ พ.ศ.1805,
- ยึดครองเมืองเชียงทอง พ.ศ.1812,
- สร้างเมืองฝาง พ.ศ.1816,
- ทำสัญญาเป็นมิตรกับพญางำเมือง พ่อขุนรามคำแหง พ.ศ.1830,
- ยึดครองเมืองหริภุญไชย พ.ศ.1835,
- สร้างเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.1839,
- สวรรคต พ.ศ.1854 อายุ 72 ปี
- พญามังราย พ.ศ 1839-1854
- พญาไชยสงคราม พ.ศ 1854-1868
- พญาแสนพู พ.ศ 1868-1877
- พญาคำฟู พ.ศ 1877-1879
- พญาผายู พ.ศ 1879-1898
- สมัยล้านนายุคทอง (ยุครุ่งเรือง)
พ.ศ. 1898-2068
- พญาเกีอณา พ.ศ 1898-1928
- พญาแสนเมืองมา พ.ศ 1928-1944
- พญาสามฝั่งแกน พ.ศ 1945-1984
- พระเจ้าติโลกราช พ.ศ 1984-2030
- พญาออดเชียงราย พ.ศ 2030-2038
- พญาแก้ว พ.ศ 2038-2068

ประวัติศาสตร์ล้านนา

- สมัยล้านนาตอนปลาย
- (ยุคเสื่อม-สิ้นอาณาจักร) พ.ศ. 2068-2101
-
- พญาเมืองเกษเกล้า พ.ศ.2068-2081(ครั้งที่ 1)
ท้าวชายคำ พ.ศ.2081-2086
พญาเมืองเกษเกล้า พ.ศ.2086-2088(ครั้งที่ 2)
พระนางจिरประภา พ.ศ.2088-2089
พระไชยเชษฐา พ.ศ.2089-2091
ไม่มีผู้ปกครอง พ.ศ.2091-2094
ท้าวแม่กุ (พระเมกุฎี) พ.ศ.2094-2101
- (พม่ายึดอำนาจ)
- สมัยพม่าปกครอง (ผู้ปกครองเมืองเชียงใหม่) พ.ศ.2101-2317
- ท้าวแม่กุ (พระเมกุฎี) พ.ศ.2101-2107
พระนางวิสุทธีเทวี พ.ศ.2107-2121
สาวถีนรตรามังชอศรีมังสรชาช่อ
พ.ศ.
2121-2150
พระฮ้อย(ครั้งที่ 1) พ.ศ.2150-2151
พระชัยทิพ(มองกอยต่อ) พ.ศ.2151-2156
พระฮ้อย(ครั้งที่ 2) พ.ศ.2156-2158
เจ้าเมืองน่าน พ.ศ.2158-2174
พญาหลวงทิพเนตร พ.ศ.2174-2198
พระแสนเมือง พ.ศ.2198-2202
เจ้าเมืองแพร์ พ.ศ.2202-2215

ประวัติศาสตร์ล้านนา

- อู่ปราบอั้งแซะ(กรุงอังวะ) พ.ศ.2215-2218
บุตรเจ้าเจกุตตรา(เจพุตตรา) พ.ศ.2218-2250 ?
มังแรนร่า พ.ศ.2250-2270
เทพสิงห์ พ.ศ.2270-2270
องค์ดำ พ.ศ.2270-??
เจ้าจันทร์ พ.ศ.??-2304
อดีตภิกษุวัดดวงดี(เจ้าชีหุด)
พ.ศ.2304-2306
ไป่ถัยคามินี(ไป่อะเกียะคามูนี่)
พ.ศ.2306-2311
ไป่มะยง่วน พ.ศ.2311-2317

- สมัยเมืองประเทศราชแห่งราชอาณาจักรสยาม
- พ.ศ. 2317-2475
- พระเจ้ากาวิละ พ.ศ.2325-2356
พระยาธรรมลังกา(เจ้าเชียงใหม่ช้างเผือก)
พ.ศ.2359-2365
พระยากำฝั้น(เจ้าหลวงเศรษฐี) พ.ศ.2366-2368
พระยาพุทธวงศ์ พ.ศ.2369-2389
พระเจ้ามโหตรประเทศ พ.ศ.2390-2397
พระเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์ (เจ้าชีวิตอ้าว)
พ.ศ.2399-2413
พระเจ้าอินทรวชิยานนท์ พ.ศ.2416-2439
พระเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ พ.ศ.2444-2452
เจ้าแก้วนวรรฐ พ.ศ.2454-2482

เจ้าผู้ครองนครและราชวงศ์

เจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์

เจ้าอินทวิชยานนท์

พระราชชายาเจ้า
ดารารัศมี

ล้านนาภายใต้รัฐบาลสยาม

คณะราษฎรยึดอำนาจ พ.ศ.2475
รัฐบาลให้เกียรติ เจ้าแก้วนวรรฐ อยู่ใน
ตำแหน่งในฐานะประมุขบ้านเมือง
จนถึงแก่พิราลัย ไม่มีอำนาจในการ
ปกครองโดยตรง

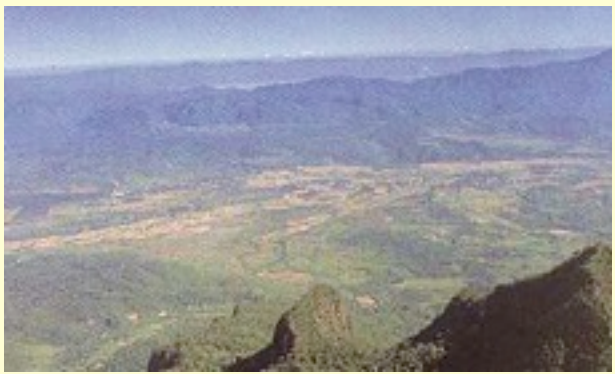
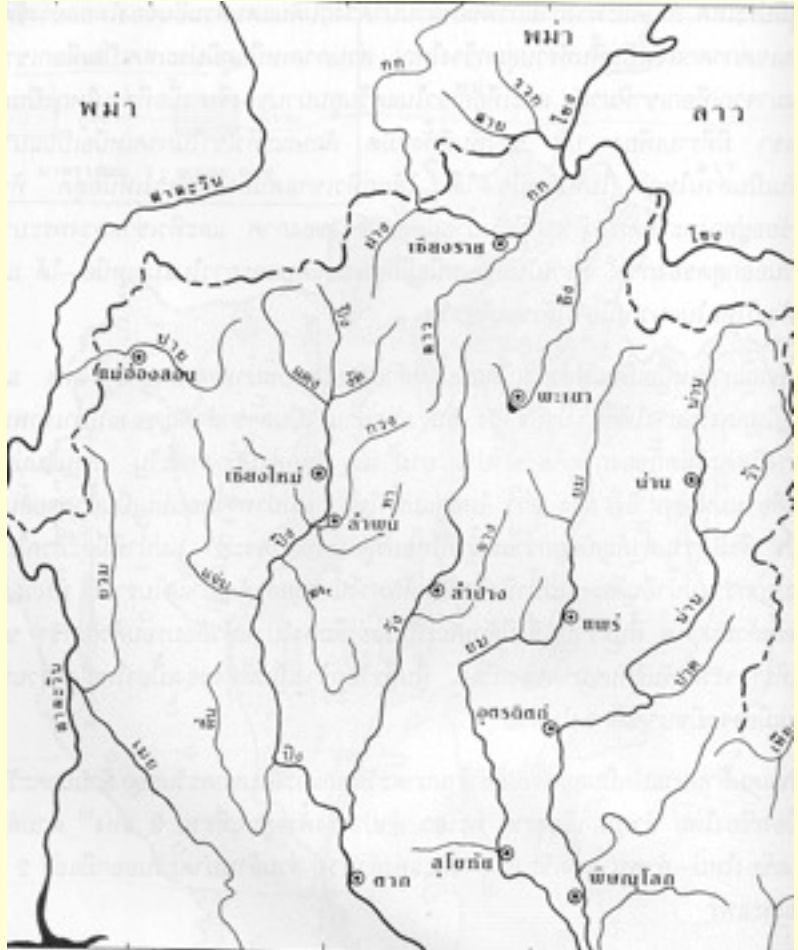
พระราชชายาเจ้าดารารัศมีและเจ้าแก้วนวรรฐ

Monday, August 17, 2009

ภูมิประเทศล้านนา

วัดบวรเนิน หรือบวรภูเขา

วัดปงสนุกใต้ ลำปาง

จตุโลกบาล ผู้ปกปักรักษา

ต้นไม้ใหญ่/ ต้นโพธิ์

ผีเจ้านายผู้ปกป้องคุ้มครองชาวล้านนา

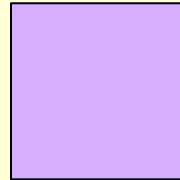
ลักษณะสถาปัตยกรรมล้านนา

1. อิทธิพลทหริภุญไชย
2. อิทธิพลมอญ — พม่า
3. อิทธิพลสุโขทัย
4. พื้นเมืองล้านนา
5. อิทธิพลสายหิมาลัย

วัดเจดีย์เหลี่ยม เชียงใหม่

เจดีย์ทรงปราสาทสมัยศรีวิชัย

ประติมากรรมศรีวิชัย

อิทธิพลสายหิมาลัย

- ลักษณะเด่นคือการซ้อนชั้นของเรือนธาตุทรงกลมแบบเดียวกับเจดีย์จีน
เนปาล ญี่ปุ่น
- รวมถึงมหาวิหารวัดมหาโพธาราม ที่ยังต้องการการศึกษาเพิ่มเติมอีกมาก

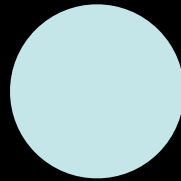
เจดีย์ที่รับอิทธิพลจาก “ตะ” จีน / สายหิมาลัย

วัดเจดีย์ปล่อง เชียงใหม่

วัดท่าเปิง เชียงใหม่

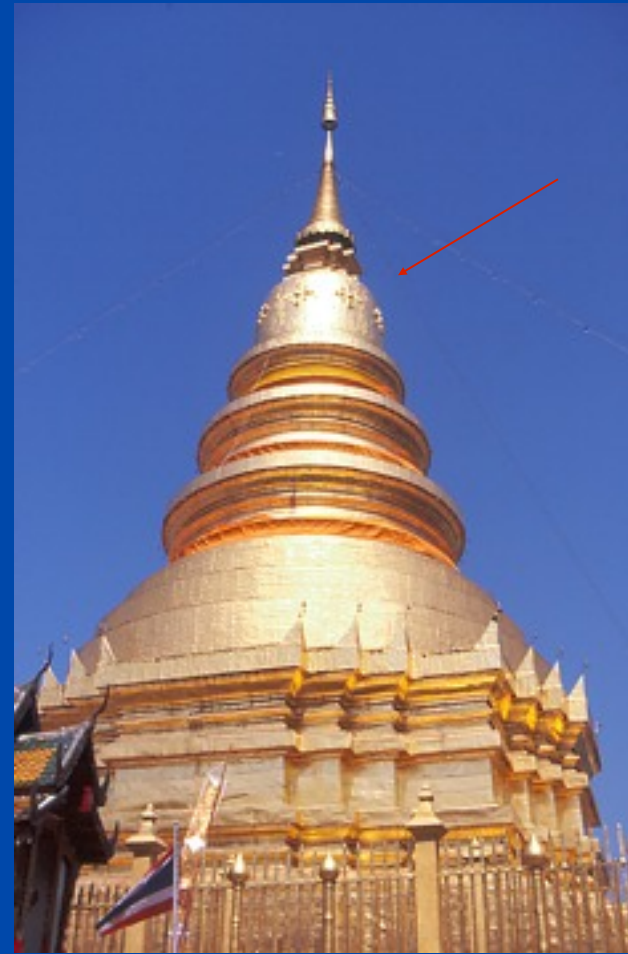
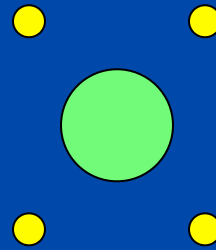

เจดีย์อิทธิพลสุโขทัย

- เริ่มเข้ามาตั้งแต่สมัยพญากือนา อัญเชิญ พระสุมนเถระมาเผยแพร่พุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์
- รับรูปแบบเจดีย์
  - ๑ องค์ระฆังกลม เช่น วัดสวนดอก
  - ๒ เจดีย์ที่มีช้างล้อมรอบฐาน เช่น วัดป่าแดงหลวง
  - ๓ เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ เช่น เจดีย์รายวัดสวนดอก

วัดสวนดอก เชียงใหม่

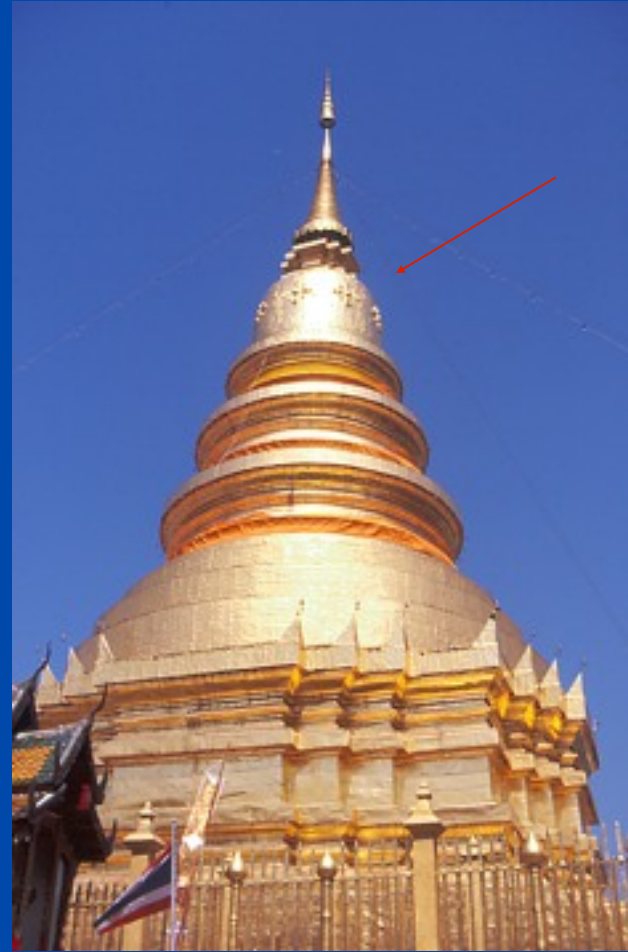
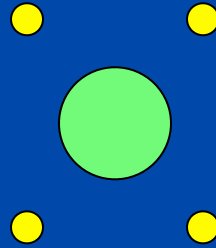

วัดพระธาตุหริภุญไชย ลำพูน

เจดีย์ทรงระฆัง แบบลังกา

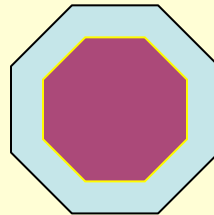
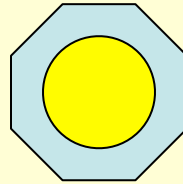

วัดสวนดอก เชียงใหม่

วัดพระธาตุดุริฎุญไชย ลำพูน

เจดีย์ระฆังเมืองและอนิมิสเจดีย์

ฝักเพกา
ซุ้ม
CLEC

เจดีย์วัดป่าสัก เชียงแสน

ฝักเพกา
ชุ่ม
CLEC

เจดีย์หลวง เชียงใหม่

เจดีย์วัดช้างค้ำ น่าน

เจดีย์ที่รับอิทธิพลมอญ พม่า

- เริ่มตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี และนางอุสาปายโค ราชธิดากษัตริย์มอญ มเหสีของพญามังราย
- สมัยพญากือนาได้อาราธนาพระมหาสามีอุทุมพรมาเผยแพร่วัฒนธรรมศาสนา
- รูปแบบอิทธิพล
  - วัดอุโมงค์เจดีย์องค์ระฆังปากผายแบบมอญ ที่ฐานบัวลูกแก้วมีการเจาะช่องสี่เหลี่ยมเป็นระยะๆ ทำกุฏิสงฆ์เป็นอุโมงค์ใต้ดิน
  - เจดีย์ที่มีฐานสูงแบบเรือนธาตุ เช่น วัดเชียงมั่น วัดโลกโมฬีพาราณสี
  - วิหารยอดสถูป วัดอุโมงค์ในเมือง เชียงใหม่

วัดเกาะกลาง ป่าซาง ลำพูน

ฐานเจดีย์ทรงกลมแบบปยู มอญ

เจดีย์แบบพม่า

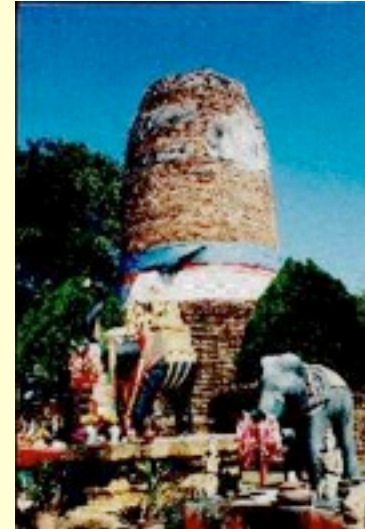
เจดีย์ทรงกลมปางแบบปยู

← เจดีย์บุพพยา
พุกาม

เจดีย์ที่เมืองเบคทานโน
พม่า

กู่ช้าง กู่ม้า
ลำพูน

วัดเกาะกลาง ลำพูน

← ฐานเจดีย์จมลงไป ๕ เมตร

↑
เจดีย์องค์อื่นๆในบริเวณวัดเกาะกลาง

เจดีย์ทรงปราสาท วัดเจ็ดยอด วัดเชียงใหม่

หลังคา
เอนลาด

ช้าง
ล้อม

เจดีย์ที่รับอิทธิพลพุกาม วัดพระยืน

เจดีย์พม่าแบบต่างๆ

อานันทเจดีย์

ติโลมินโล

กุโสดอ มัณฑะ
ละเลย์

เจดีย์ไทใหญ่ วัดจองคำ แม่ฮ่องสอน

เปรียบเทียบเจดีย์วัดเจ็ดยอดกับที่อื่นๆ

มหาโพธิ์
พุกาม

พุทธคยา
อินเดีย

วัดเจติยเหล็กียม เวียงกุมกาม, เจติยปทุมวดี ลำพูน

เจดีย์วัดพญาวัด และวัดหัวข่วง น่าน

เจดีย์แบบพื้นเมืองล้านนา

- ลักษณะพิเศษคือ ชุกฐานบัวรองรับองค์ระฆังมีขนาดเล็กและมีฐานบัวลูกแก้วเพิ่มมุมขนาดใหญ่รับชุกฐานบัว เช่นที่ วัดพระธาตุนครพิศุขไชย
- ต่อมาเปลี่ยนเป็นฐานมาลัยเถาแบบเหลี่ยม และฐานบัวมีลูกแก้วออกไ้สองเส้น
- เจดีย์องค์สำคัญ
  - พระบรมธาตุคอกยสุเทพ
  - วัดพระธาตูลำปางหลวง เป็นต้น

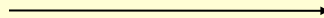
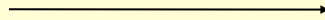
เจดีย์วัดพระธาตุแช่แห้ง น่าน

นิยมองค์ระฆังเล็ก

การรับรูปแบบอิทธิพล

เจดีย์ทรงพุ่มเมืองลำนนา

วัดพระธาตุเบ็งสกัด น่าน

